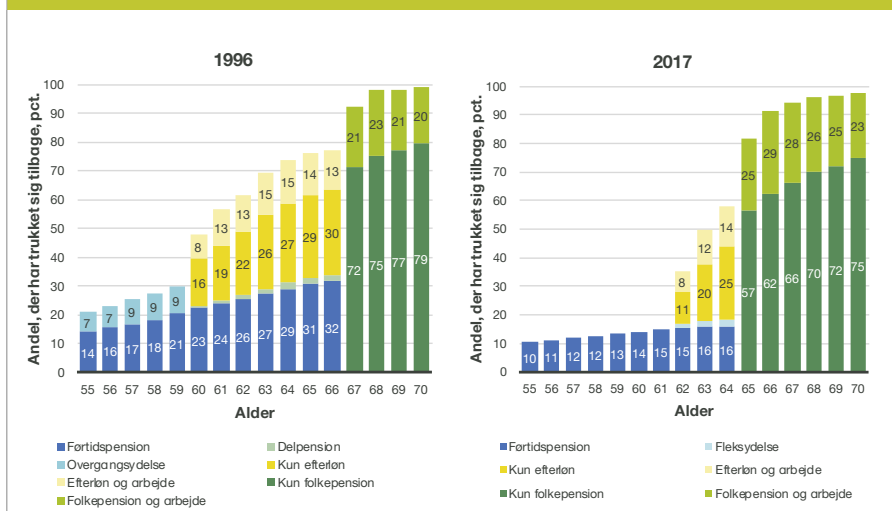

Langt flere arbejder frem til folkepensionen

Tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet har ændret sig markant de sidste 20 år, i takt med, at både bedre sundhedstilstand og forskellige reformer har øget incitamentet til at udskyde tilbagetrækningen. Reformerne har betydet, at mange i dag trækker sig senere tilbage fra arbejdsmarkedet, og, at flere arbejder ved siden af deres pensioner. Samlet set har det øget arbejdsudbuddet markant blandt de 55-64-årige i de seneste 20 år. Det viser en ny analyse fra ATP.

Tilbage i 1996 havde 30 pct. af de 59-årige trukket sig tilbage – året før man dengang kunne gå på efterløn. I 2017 var denne andel faldet til 13 pct. – se Figur 1. Ved første mulige efterlønsalder i 1996 (60 år) var der 48 pct., der havde trukket sig tilbage, mod 14 pct. i 2017. Den noget lavere andel i 2017 skyldes i høj grad, at efterlønsalderen var blevet afkortet til tre år, og man derfor først kunne gå på efterløn som 62-årig i 2017. Men en del af faldet skyldes også, at 9 pct. færre modtog førtidspension i 2017. Året inden folkepensionsalderen havde 77 pct. i 1996 trukket sig tilbage, hvor det gjaldt 58 pct. i 2017. Her skal det dog bemærkes, at folkepensionsalderen i den mellem-liggende periode var blevet reduceret fra 67 til 65 år. Ser man på den samlede andel af de 55-70-årige, der havde trukket sig tilbage i 1996 og 2017, så var det

Figur 1: Andele af de 55-70-årige, der havde trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet i hhv. 1996 og 2017, samt andelen der arbejder efter tilbagetrækningen

Note: Andelen, der arbejder ved siden af, at de modtager efterløn og folkepension, er betinget på en positiv erhvervsindkomst året efter for overgangsåret og en positiv erhvervsindkomst i samme år for øvrige år.

Kilde: Danmarks Statistik og ATP, 2020

hhv. 58 pct. og 48 pct. af aldersgruppen, der modtog en tilbagetrækningsydelse. Laver man denne opgørelse alene for aldersgruppen 55-64-årige så var hhv. 41,9 pct. og 22,5 pct. gået på pension. Den største reduktion i tilbagetrækningen sker således før folkepensionsalderen.

Figur 1 viser også andelen, der arbejder, mens de modtager pension. Andelen der arbejder, er næsten uændret for dem, der

modtager efterløn, men man skal her huske, at i efterlønsordningen gældende i 1996, var det kun tilladt at arbejde 200 timer om året, mens man i 2017 kunne arbejde ubegrænset (med modregning). Derfor blev der i gennemsnit arbejdet flere timer i 2017 end i 1996.

Ser man på omfanget af beskæftigelse efter folkepensionsalderen i Figur 1, så ser det både ud til, at flere arbejder

ved siden af folkepensionen, og at flere vælger at udskyde (opsætte) deres folkepension, idet en relativt større andel i 2017 end i 1996 ikke modtog folkepension ved første mulige folkepensionsalder. Her skal man dog være opmærksom på, at folkepensionsalderen var 67 år i 1996 og 65 år i 2017. Sammenligner man i stedet tilbagetrækningen for de 67-70-årige, er der ikke meget forskel i andelen der var gået på folkepension. Dog var der flere, som arbejdede ved siden af pensionen i 2017.

Den primære forklaring på det store fald i tilbagetrækningen før folkepensionsalderen er, at der har været flere reformer af efterlønsordningen og førtidspensionsordningen, som enten har begrænset mulighederne for at bruge ordningerne eller gjort det mere økonomisk attraktivt at udskyde tilbagetrækningen/arbejde længere. Derudover viser andre undersøgelser, at andre faktorer som fx stigende levetid, ændret tilbagetrækningsnorm og ændret demografi (flere ældre med længere uddannelser) har bidraget til en senere tilbagetrækning.

Udviklingen i tilbagetrækningsmulighederne fra 1996 til 2017

Tilbage i 1996 kunne man gå på pension via flere ordninger, end man kan i dag. Dengang kunne man udover folkepension, efterløn og førtidspension også gå på pension via overgangsydelse og delpension. Nedenfor gennemgås de ordninger, der har været tilgængelige over tid, samt ændringerne af dem siden 1996.

Førtidspension erstattede i 1984 de tidligere sociale sikringsordninger som invalidepension og enkepension. Den tildeles af kommunen. Førtidspension er reelt en social sikringsordning, men kan alligevel betragtes som en slags tilbagetrækningsordning, fordi ydelsen i høj grad tildeles personer i 50'erne og 60'erne, som enten er fysisk eller psykisk nedslidte. Førtidspension kan tilkendes personer fra 18 år til folkepensionsalderen, som har en varigt nedsat arbejdsevne. Det er muligt at arbejde i et vist omfang, samtidig med at man modtager førtidspen-

sion. Pensionen bliver dog sat ned, hvis førtidspensionisten eller pensionistens ægtefælle eller samlever har supplerende indtægter af en vis størrelse. Efter reformen i 2013 er det som udgangspunkt ikke muligt for personer under 40 år at få tilkendt førtidspension, medmindre det er helt åbenbart, at arbejdsevnen ikke kan forbedres. I stedet tildeles et ressourceforløb.

I 1996 var der mange flere, der modtog førtidspension inden folkepensionsalderen – fra 14-29 pct. på alderstrinnene 55-64 år, hvor disse andele i 2017 var faldet til mellem 10-16 pct.

Efterløn blev indført i 1979 og optjenes ved forudgående anciennitet i en akasse og bidrag til ordningen. Ordningen havde til hensigt at give plads til de unge på arbejdsmarkedet og skabe en mulighed for, at nedslidte personer kunne trække sig tilbage før folkepensionsalderen. Der har været flere reformer af hele eller dele af efterlønsområdet i 1992, 1999, 2006 og 2011 – og de fleste har haft fokus på at dæmpe tilgangen til ordningen. Nogle af reformerne har primært haft fokus på de økonomiske incitament, fx modregningen af private pensioner og muligheden for at optjene en skattefri præmie, andre på længden af den mulige efterlønsperiode. Således er efterlønsperioden trinvist blevet afkortet fra syv til tre år, samtidig med at de økonomiske incitament til at blive på arbejdsmarkedet er blevet skærpet kraftigt. Derudover er efterlønsalderen blevet underlagt den samme indeksering af stigningen i levealderen som folkepensionsalderen.

Efterlønsordningen kunne tilbage i 1996 benyttes i syv år, fra man fyldte 60 år og frem til folkepensionsalderen, som i 1996 var 67 år. I 2017 var det muligt at benytte efterlønsordningen fra tre år før folkepensionsalderen, som da var 65 år, hvilket har været medvirkende til at antallet af efterlønsmodtagere er faldet kraftigt fra 1996 til 2017.

Overgangsydelsesordningen blev indført i 1992 for at skabe en større grad af dif-

ferentiering med hensyn til aldersgrænser og overgang til efterløn. Reelt var ordningen en permanent offentlig forsørgelse til langtidsledige, indtil de var berettigede til efterløn.

I 1996 kunne man benytte overgangsydelsen fra man var 50-59 år. Overgangsydelsesordningen blev afskaffet i 1996 og var endeligt udfaset i 2007. Den var dermed ikke længere en tilbagetrækningsmulighed i 2017.

Fleksydelse er en tilbagetrækningsydelse for borgere, der er visiteret til et fleksjob og tilmeldt fleksydelsesordningen, og som ønsker at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet før folkepensionsalderen. Man kan få fleksydelse på samme alderstrin, som man kan få efterløn.

I 1996 fandtes fleksjob ikke, og derfor kunne man ikke modtage fleksydelse. I 2017 kunne man modtage fleksydelse tre år før folkepensionen. Der var dog forholdsvis få, der modtog ydelsen.

Folkepensionen blev indført i 1956 og er en universel ydelse. Folkepensionsalderen var frem til 2004 67 år, hvorefter den blev sænket til 65 år. Med Velfærdsforliget i 2006 og Tilbagetrækningsreformen i 2011 blev det vedtaget, at folkepensionsalderen indekseres til de forventede fremtidige levetidsforbedringer fra 2030, og fra 2019-2022 løftes folkepensionsalderen fra 65 til 67 år. Folkepensionsalderen var i 1996 67 år, og i 2017 var den 65 år.

Opsat folkepension blev indført i 2004 med det formål at give de ældre en større tilskyndelse til at fortsætte på arbejdsmarkedet efter folkepensionsalderen. Når man rammer folkepensionsalderen, kan man vælge at udskyde – opsætte – tilbagetrækningen fra arbejdslivet til et senere tidspunkt og i stedet optjene et såkaldt ventetillæg, som betyder, at folkepensionen bliver højere resten af livet, når man en dag vælger at gå på pension. ➤

I 1996 var det ikke muligt at opsætte folkepensionen og optjene en venteprocent, som det var muligt i 2017.

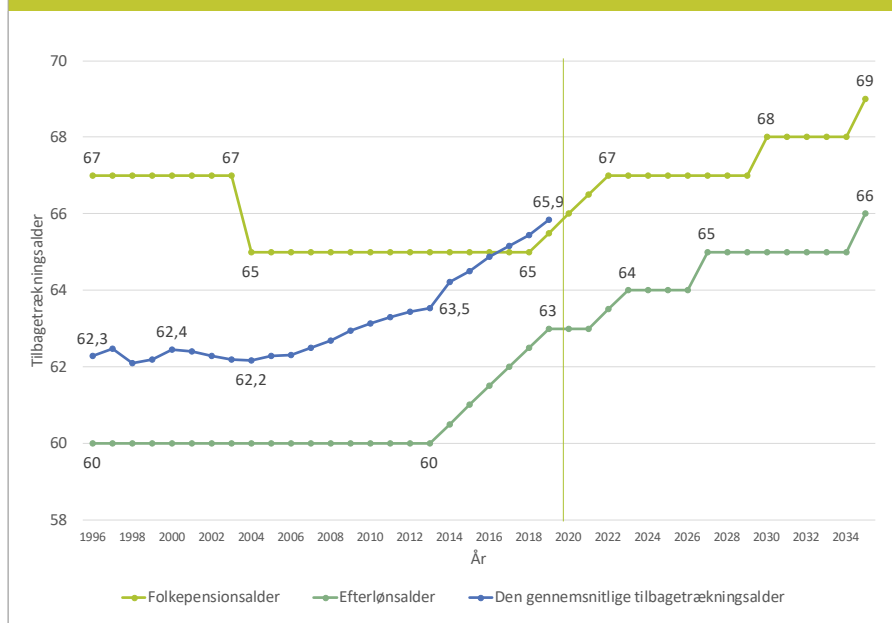
Udviklingen i tilbagetrækningsalderen

En anden måde at betragte udviklingen i tilbagetrækningen på er ved at opgøre den såkaldte gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, som viser, hvor gammel man i gennemsnit var, da man trak sig tilbage fra arbejdsmarkedet – se Figur 2.

Det er muligt at beregne den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder til og med 2019, og dermed er det også muligt at se udviklingen i tilbagetrækningen efter de seneste stigninger i efterløns- og folkepensionsalderen i 2019.

Siden midt nullerne er den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder steget fra 62,2 år til 65,9 år, hvilket er en ret markant stigning. Stigningen er især taget til efter 2013, hvor man begyndte at lade efterlønsalderen stige fra 60 til 63 år, (gradvist i årene 2014-2018) og folkepensionsalderen fra 65 til 65,5 år (i 2019). Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er fra 2014 til 2019 samlet steget med 2,4 år, hvilket nogenlunde svarer til det, som efterlønsalderen og folkepensionsalderen er steget i perioden. Det tyder dermed på, at de seneste ændringer er slået fuldt igennem på arbejdsudbuddet.

Figur 2: Tilbagetrækningsalder til efterløn og folkepension 1996 til 2035 og den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder fra 1996 til 2019

Note: Figuren viser den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet for personer over 59 år, og de officielle tilbagetrækningsalder fra 1996 til 2035. 2035 mangler at blive endelig vedtaget. Den gennemsnitlige tilbagetrækning stammer fra to kilder - hhv. DØRS 2013 (1996-1999) og F&P (2000-2019).

Kilde: DØRS og Forsikring og Pension, 2020

Det interessante bliver at se, hvordan arbejdsudbuddet ændrer sig fremover, når folkepensionsalderen frem mod 2035 forventes at stige til 69 år og efterlønsalderen til 66 år. En af de afgørende faktorer bliver, hvordan helbred og nedslidning udvikler sig fremadrettet.

For netop at tage hånd om denne problemstilling indførte man "seniorpension" i 2019 og "ny ret til tidlig pension" i 2020.

Sådan har vi regnet

I Figur 1 anvendes indkomstdata fra forskningsregistre, hvilket gør det muligt at vise de forskellige tilbagetrækningsruter samt andelen, der arbejder ved siden af pensionen. Statistikken er dog to år forsinket, og derfor er det ikke muligt at opgøre udviklingen i tilbagetrækningen på den måde efter 2017, fordi vi bruger erhvervsindkomsten i året efter tilbagetrækningen. Når den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder opgøres i Figur 2, er det derimod muligt at opgøre udviklingen til og med 2019, fordi de anvendte datakilder findes frem til og med 2019.

I DØRS er beregningen foretaget for personer over 59 år på arbejdsmarkedet. Personer anses for tilbagetrukket, når de har modtaget efterløn eller offentlig pension i fire uger og har en arbejdsindkomst under 90.000 kr. i 2001-løniveau om året.

I F&P's tal registreres tilbagetrækningen ved, at en person får udbetalt efterløn eller folkepension og samtidig ikke har en væsentlig erhvervsindkomst (lønindkomst og overskud fra selvstændig virksomhed svarende til 115.000 kr. eller mere om året i 2016-priser). Der ses kun på personer, som er en del af arbejdsstyrken i perioden op til tilbagetrækningspunktet.

I Figur 2, hvor DØRS' og F&P's tal anvendes, da indgår tilbagetrækning til overgangsydelse og førtidspension før 60-års alderen ikke.

Kilder

Tilbageføringsalder og tilbageføringsårsager, VIVE 2019, rapport 21:

<https://www.vive.dk/da/udgivelser/tilbageføringsalder-og-tilbageføringsårsager-12252/>

Dansk Økonomi, foråret 2013, kapitel 3:

<https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-okonomi-forar-2013>

Den gennemsnitlige tilbageføringsalder, Forsikring og Pension juli 2020:

<https://www.forsikringogpension.dk/statistik/tilbageføringsalder-fra-arbejdsmarkedet-kvartalstal/>